

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่โบราณกาลเป็นต้นมามนุษย์เราทุกชาติทุกภาษา ล้วนมีลัทธิศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ จนกลายเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมประจำชาตินั้น ๆ ซึ่งในการนับถือศาสนานี้เอง เป็นเหตุให้เกิดอารยธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภาษาวรรณกรรม การเรียนรู้ เป็นต้น โดยการนำเอาหลักคำสอนของศาสนานั้น ๆ มาอบรมสั่งสอนประชาชนกระทั่งทำให้เกิดวรรณกรรมต่าง ๆ เช่นบทสวดมนต์ของศาสนา อันเกิดจากความศรัทธาเชื่อมั่นต่อศาสนาที่ตนเคารพนับถือ^๑ และยังช่วยให้ผู้ศรัทธามีความสุขในชีวิตตามวิถีทางของแต่ละคน

วรรณกรรมจัดว่าเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องราววิถีชีวิตของมนุษย์เอาไว้อีก ทั้งยังมีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในอดีตได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาย่อมทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนที่มุ่งสอนให้ประชาชนรู้จักละเว้นความชั่วทำแต่ความดี ทำให้จิตใจผ่องใส สร้างระบบความสัมพันธ์และพัฒนาสังคมให้เรียบร้อยดีงาม อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีคุณค่าให้บรรณารักษ์ด้านสุนทรียศาสตร์ เพื่อให้เกิดความสนใจ เกิดแรงบันดาลใจที่จะน้อมนำผู้ฟังหรือผู้อ่าน ผู้ศึกษาเกิดปัญญาในการทำความดี เพื่อให้เป็นรากฐานแห่งความคิดและการปฏิบัติตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจในชีวิตและโลกได้อย่างชัดเจน ซึ่งนำมาเป็นคติพจน์สอนใจพร้อมกับแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคมสืบต่อไป

วรรณกรรมอีสาน หรือ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน นั้นถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมของกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของภาคอีสานมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่หน้าสนใจกล่าวคือเป็นวรรณกรรมของชาวบ้านอย่างแท้จริง เพราะชาวบ้านเป็นเจ้าของสิทธิ เป็นทั้งผู้ใช้ ผู้ศึกษา ผู้อ่าน และผู้สร้าง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาและเผยแพร่ นอกจากนั้นก็ยังมีความเชื่อที่ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้เก็บรักษาไว้ที่บ้านของตน^๒ จึงนับว่าเป็นวรรณกรรมอีสานเป็นผลผลิตทางปัญญาของนักปราชญ์ ผู้มีความรู้ในท้องถิ่น ที่ได้สร้างสรรค์งานขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมทั้งด้านความบันเทิงใจและด้านความรู้ทางพระพุทธศาสนา^๓ โดยให้ความสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาสาระมากกว่า ฉันทลักษณ์ วรรณกรรมอีสานจะประพันธ์เป็น โคลงสาร หรือที่เรียกตามภาษาถิ่นว่า กลอนลำ เป็นส่วนใหญ่ เพราะเหมาะกับการอ่านทำนองลำของท้องถิ่นอีสาน ซึ่งได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรม

^๑ สนิท ตั้งทวี, วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๖๐.

^๒ ธวัช ปุณโณทก, วรรณกรรมอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๓๖.

^๓ ธวัช ปุณโณทก, วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

ประวัติศาสตร์ วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมเบ็ดเตล็ดอื่น^๔ ๆ โดยได้บันทึกด้วยภาษาถิ่นอีสาน อักษรท้องถิ่นภาคอีสาน ได้แก่อักษรตัวธรรมและอักษรไทยน้อยคืออักษรตัวธรรมใช้บันทึกวรรณกรรมศาสนาและตำราวิชาการ ส่วนอักษรไทยน้อยใช้บันทึกวรรณกรรมนิทาน^๕

วรรณกรรมอีสานมีอยู่หลายเรื่องนั้น มีวรรณกรรมชื่อว่า “จันทะหมุด” เป็นเรื่องหนึ่งซึ่งมีความน่าสนใจ น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นวรรณกรรมประเภทนิทานที่แทรกความบันเทิงสนุกสนานไปกับเนื้อเรื่องที่เป็นการผจญภัยของตัวละครเอกซึ่งชื่อว่า จันทะหมุด โดยเนื้อหาในเรื่องกล่าวถึง ท้าวจันทะหมุด ได้ลงไปโพรงขนาดใหญ่ จนไปโผล่ยังเมืองลังกาเพื่อเสาะหาที่มาของกลิ่นหอมตามคำบัญชาของพระราชามือยราช โดยในการลงไปครั้งนั้นได้หล่อหลอมตัวใหม่จนมีรูปร่างดังพระอินทร์ และได้พบรักกับนางเอกของเรื่อง ชื่อว่า นางเกษไกรสร ซึ่งเป็นธิดาของเจ้ากรุงลังกา อันเป็นที่มาต้นตอของกลิ่นหอม และได้อภิเษกกับนางเกษไกรสรเสวยเมืองลังกา จนอยู่มาวันหนึ่งจึงคิดจะกลับมาเยี่ยมบ้าน จึงลาพระราชามือยราชเพื่อจะกลับเมืองยมราชพร้อมกับกับนางเกษไกรสรแต่ด้วยผลแห่งกรรม พอขึ้นไปบนอุ้งเหล็กทั้งสองคนแล้ว ผ้าสไบผืนหนึ่งของนางเกษไกรสรตกลงท้าวจันทะหมุดจึงลงไปเพื่อจะเก็บผ้านั้น คนที่อยู่ข้างบนจึงดึงนางขึ้นมามากคนเดียว ทั้งสองจึงต้องพลัดพรากจากกัน ซึ่งหลังจากนั้นก็ป็นเนื้อหาในการติดตามหานางเกษไกรสรของท้าวจันทะหมุดนั่นเอง

สาระสำคัญของวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุดได้สะท้อนภาพของความเชื่อ ประเพณีและค่านิยมต่างๆ ของคนในสมัยก่อน ทั้งทางด้านโหราศาสตร์ เวทมนต์คาถา เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ความเชื่อเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ ของวิเศษ จาริตประเพณี และค่านิยมต่างๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครองของผู้ปกครองปรากฏในเนื้อหา นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้สอดแทรกเนื้อหาหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาในหลาย ๆ เรื่องปรากฏอยู่วรรณกรรมเรื่องนี้ได้อย่างลุ่มลึก สละสลวย ด้วยการนำมาเรียงร้อยอย่างมีวรรณศิลป์ชวนให้พิจารณาถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์มุ่งสอนเป็นคติเตือนใจให้เห็นถึงหลักธรรมในข้อนั้น ๆ ให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเห็นภาพตามจริง ตัวอย่างเช่นเรื่องของโลกธรรม ๘ ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมข้อหนึ่งที่กล่าวถึง หลักความจริงไม่เปลี่ยนแปลง ของสิ่งที่มีคู่ตรงข้ามต่อกัน ๔ ประการ คือ มีลาภ – เสื่อมลาภ มียศ – เสื่อมยศ มีสรรเสริญ – นินทา มีสุข – มีทุกข์ ซึ่งวรรณกรรมเรื่อง จันทะหมุด ได้กล่าวสอนหลักพุทธธรรมนี้ไว้อย่างน่าฟังว่า

เห็นว่า	มีสุขแล้ว	อย่าทงแถมเต็ม	หลายนอ
เห็นว่า	ทุกข์ขมอดไ้	อย่าได้ข่มเหง	เพิ่นนอ
นางเห็น	มีสุขแล้ว	ลงพลอยภาคต่ำ	ก็มี
นางเห็น	ทุกข์ขมอดไ้	มันได้มั่งมี	เจ้าเอย
นางเห็น	สูงผ่านฟ้า	ลงพลอยเป็นต่ำ	ก็มี
นางเห็น	ต่ำอ้อป้อ	มันปั่นต่ำสูง	เจ้าเฮย ^๖

^๔ ธวัช ปุณโณทก, วรรณกรรมอีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

^๖ จันทะหมุดฉบับวัดชมพู ฉบับบ้านหนองหินใหญ่ ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด, ใบลานที่ ๑๐๖ หน้า ๑ - ๒.

เห็นได้จากเนื้อความเป็นการสอนไม่ให้ผู้สูงศักดิ์หลงระเหิรไปกับความสุข และสอนไม่ให้ผู้ต่ำต้อยย่ำแย่ท้อต่อโชควาสนา เมื่อสูงก็ตกต่ำได้ เมื่อตกต่ำก็สูงได้เช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามธรรมดาของโลกนั่นเองหรือในบางตอนผู้ประพันธ์ก็มุ่งสอนถึงหลักธรรมที่ว่าด้วยความกตัญญูรู้คุณผู้อื่น ดังในตอนที่จันทะหมุดกลับไปครองเมืองลังการ่วมกับนางเกษไกรสรอีกครั้ง ได้แสดงความกตัญญูกับผู้เคยมีพระคุณกับตนทุกคนทั้งยาเฒ่าเมืองยมราช ยาเฒ่าเมืองลังกา นายซังทองบิดานางเกษไกรสร รวมถึงไพร่พลทั้งหลายให้มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข ดังข้อความต่อไปนี้

ท้าวเกี	สุขอยู่สร้าง	เป็นเจ้าผ่านเมือง
ท้าวเกี	บิโศกฮ้อน	จักสิ่งการใด
อยู่สบายชม	อนเณทอง	ลือน้อย
อันว่า	นายสองเฒ่า	เห็นถนอมชื่น
เหมือนดัง	เป็นแม่เจ้า	บาท้าวแต่หลัง
สองนาย	สุขอยู่สร้าง	นำหลายพร้อมพรา
สองนาย	เป็นแม่เลี้ยง	นางแก้วยอดหอม
อันว่า	สองนายเฒ่า	มีคนใช้ช่วง
เป็นแต่	บุญแจ่มเจ้า	หลานน้อยเหลื่อมงำ
นายบ่	ทุกข์อยากไ้	จักสิ่งการใด
อยู่สบายทาน	อนเณทอง	ประนมเต้า
สองนายเจ้า	กินทาน	บ่ขาด
ใส่บาตร	ทั้งหยาดน้ำ	สองเจ้าพำเพง
อันว่าพ่อช่าง	ทองเฒ่าผู้	เป็นนายช่างหล่อ
วันนั้นช่างก็	สุขอยู่ย่อน	บุญเจ้าแต่งตาม
ฝูงหมู่	เสนาท้าว	ทั้งหลายขุนหมื่น ก็ดี
เขาก็	สุขอยู่สร้าง	นำท้าวสู่คน
ขุนก็	บ่เดือดฮ้อน	จักสิ่งการใด
อยู่สบายสุข	อยู่กิน	นำท้าว
อันว่า	องค์กษัตริย์ผู้	ปิดตาเป็นพ่อ นางนั้น
พญาเกี	สุขอยู่สร้าง	เป็นเจ้าแต่งตาม
พญาเกี	บิโศกฮ้อน	จักสิ่งการใด
อยู่สบายทาน	อนเณทอง	ประนมเต้า ^๗

จากข้อความปรากฏได้กล่าวถึงความกตัญญูที่ถือเป็นค่านิยมเป็นหลักพุทธธรรมที่ดั่งงามและมีคุณค่า ผู้ประพันธ์ได้แสดงค่านิยมและหลักธรรมนี้ผ่านตัวละคร ให้เห็นว่าแม้การช่วยเหลือจะมากหรือน้อยก็ตาม แต่ถ้าหากใครมีน้ำใจช่วยเหลือก็ต้องตอบแทนน้ำใจของผู้ที่ช่วยเหลือนั้น ซึ่งถือเป็นคุณธรรมประจำตัวของบุคคลผู้เป็นสัตตบุรุษในทางพุทธศาสนานั่นเอง

^๗ จันทะหมุด ฉบับวัดชมพู, ใบลานที่ ๑๑๓ หน้า ๒ / ใบลานที่ ๑๑๔ หน้า ๑.

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของวรรณกรรมอีสาน เรื่อง จันทะหมุด และหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาว่ามีหลักธรรมใดบ้างอยู่ในวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด ที่มีต่อสังคมไทยอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีคุณค่าต่อสังคมในด้านใดบ้าง ซึ่งคำตอบจากการศึกษาวิจัยนี้จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมนำไปสู่ความสุขสงบร่มเย็นเป็นสังคมที่ดีงามต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสาน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบประวัติและความเป็นมาของวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดและความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ต้องการทราบคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสานว่าเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด เพื่อหาคุณค่าพุทธธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมชาวไทยอีสานตามหลักการทางพระพุทธศาสนาต่อไป โดยศึกษาว่ามีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใดบ้างอยู่ในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดนี้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมเรื่องจันทะหมุด ฉบับวัดชมพู บ้านหนองหินใหญ่ ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด และงานวิจัยในชั้นปฐมนิเทศ ทฤษฎี และตำราที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลปฐมนิเทศจะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาจักรีบรมราชสมภพ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนข้อมูลทฤษฎีจะศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

- ๑) กลุ่มนักวิชาการจำนวน ๔ รูป/คน (พระภิกษุ ๒ รูป นักวิชาการ ๒ ท่าน)
- ๒) กลุ่มพระภิกษุจำนวน ๔ รูป
- ๓) กลุ่มประชาชนชาวบ้านจำนวน ๘ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่เป้าหมาย ผู้วิจัยมีขอบเขตพื้นที่เป้าหมายสัมภาษณ์ กลุ่มสัมภาษณ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดคำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

วรรณกรรม หมายถึง งานแต่งกาพย์กลอน โคลงฉันทหรืองานเขียนนิทานท้องถิ่นของอีสาน มุ่งเรื่อง จันทะมุต ฉบับวัดชมพู บ้านหนองหินใหญ่ ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นสำคัญ

คุณค่า (value) หมายถึง ค่านิยมชมชอบของบุคคลต่าง ๆ ที่มีอยู่ประจำตัว โดยคนนั้นมีศีลธรรมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยกาย วาจาและใจซึ่งหมายเอาทั้งพระสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ เช่น คำคมที่ว่า “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” คือ คนที่มีผลงานดีหรือดีมาก ดีเด่น เรียกว่าคนมีค่านิยม

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ

อิทธิพล หมายถึง อำนาจที่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นคล้อยตามหรือทำตาม

จันทะมุต หมายถึง วรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะมุต ฉบับวัดชมพู บ้านหนองหินใหญ่ ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด มี ๑ ผูก ๑๑๖ ลาน ๒๓๒ หน้าลาน อายุ ๑๕๙ ปี จารึกเมื่อ จ.ศ. ๑๒๒๐ (พ.ศ. ๒๔๐๑)

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระมหาจตุรงค์ ภิรมยา (อริญขโย) วรรณกรรมเรื่องจันทะมุตเป็นวรรณกรรมประเภทนิทาน แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองชนิดโคลงวิหขุมาลีหรือโคลงสาร โดยมีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและสอดแทรกแนวคิดสำคัญเรื่องการไม่ดูหมิ่นผู้ที่ด้อยกว่าตน และยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอีสานในสมัยนั้น รวมถึงค่านิยม ประเพณี ความเชื่อซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าสังคมชาวอีสานเป็นสังคมชาวพุทธที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและแนบแน่น^๔

พระครูวินัยธรประจักษ์ จกธมโม กล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยที่เกิดจากอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาในเรื่องทางวัฒนธรรม ตอนหนึ่งว่า สิ่งที่ส่งผลให้การแสดงออกทางวัฒนธรรมเต็มไปด้วยลักษณะการแสดงที่ออกมาจากจิตจากใจทำให้การแสดงทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปการแสดงที่อ่อนช้อย งดงาม โดยส่งผลมาสู่วัฒนธรรมในแขนงต่างๆ เช่น ภาพเขียนและศิลปะไทย การแสดง มารยาทที่ประกอบด้วยความงดงามจากบริบทของพระพุทธศาสนา และการพัฒนาดนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยการกำจัดโลภะ โทสะ โมหะ ให้ได้ แต่ต้องเป็นไปตามลำดับ

^๔ พระมหาจตุรงค์ ภิรมยา (อริญขโย), ศึกษาวิเคราะห์เรื่องจันทะมุต, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

ขั้นตอน ซึ่งในระดับชาวบ้านต้องอาศัยการกล่อมเกล่าเพื่อให้เข้าสู่ความเห็นที่ถูกต้อง และนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป^๙

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต). กล่าวไว้ในหนังสือนิติศาสตร์แนวพุทธเกี่ยวกับเรื่องนิติศาสตร์พื้นฐานของพุทธศาสนา โดยวางเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

๑. หลักการพื้นฐาน กฎหมายต้องมาจากธรรม ต้องชอบธรรม และต้องเพื่อธรรม โดยให้วินัยตั้งบนหลักการแห่งธรรม ธรรมเป็นเบื้องต้นและที่สุดแห่งวินัย ธรรมเป็นเรื่องของความจริงแท้ในธรรมชาติ ส่วนวินัยเป็นเรื่องสมมติเพื่อหนุนธรรม วินัยหรือกฎหมายเอาพฤติกรรมเป็นจุดเชื่อมโยงเข้าสู่ไตรสิกขา โดยใช้สัจจะ ๒ คือปรมาตมสัจจะ และสมมติสัจจะเป็นหลักอธิบาย

๒. หลักแห่งการปฏิบัติ ถ้าคนอยู่ในหลักการ ก็ไม่ต้องมีกฎหมาย ถ้ากฎหมายไม่ใช่เพื่อหลักการ ก็ไม่ควรให้เป็นกฎหมาย ในสังคมที่คนมีการศึกษาถูกต้องพัฒนาดีแล้ว กฎหมายและวินัย เพียงเป็นข้อหมายรู้ไม่ต้องเป็นข้อบังคับทำให้เป็นเครื่องฝึกตนดังที่เรียกว่าสิกขาบทกฎหมายจะต้องมีแนวโน้มในการที่จะสร้างระบบสังคม จัดสรรสภาพแวดล้อมและวางรูปแบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ในทางที่เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เข้าถึงชีวิตที่ดีงาม^{๑๐}

จารุวรรณ ธรรมวัตร กล่าวถึงนิทานกำพรว้าไว้ว่า นิทานท้าวกำพรว้าทุกเรื่องที่มีลักษณะร่วมทางเนื้อหา ถือเป็นเรื่องชีวิตการต่อสู้ของเด็กกำพรว้า ซึ่งต่อสู้กับคนพาลลักษณะต่าง ๆ เช่นพระราชผู้เอารัดเอาเปรียบ ญาติผู้ริษยา พ่อตาผู้โหดเหี้ยม และอำมาตย์ผู้ริษยา เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงตัวละครท้าวกำพรว้าว่า เป็นตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีส่วนมากเป็นคนที่ต่ำต้อยทั้งในด้านชาติกำเนิดและทรัพย์สิน แต่ตัวละครกำพรว้าเหล่านั้นจะเป็นคนดีมีน้ำใจ ฝัศศีลธรรม ด้วยคุณธรรมเหล่านี้ ทำให้เลื่อนฐานะสูงขึ้น ตัวละครกำพรว้าจึงเป็นบุคคลในอุดมคติทางสังคม^{๑๑}

ชะวัชชัย กาติณรุ กล่าวไว้ในหนังสือสาระที่ถูกลมองข้ามทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับผู้มีบุคลิกภาพทางวัฒนธรรมที่มีใช้เพื่อการฝึกคนเพื่อกิจการใด กิจการหนึ่ง ตอนหนึ่งว่า บุคลิกภาพทางวัฒนธรรมเป็นการสั่งสมคุณงามความดีทั้งทางด้านจิตใจ ด้านความคิด และพฤติกรรมรวมเป็นศักยภาพที่แสดงออกมาเป็นสำคัญ ประเพณี วัฒนธรรมต้องสอดคล้องกับเหตุผลและบุคลิกภาพทางปัญญา ให้มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรม แม้กระทั่งการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมต้องเป็นไปเพื่ออนุรักษ์และการสืบทอดบนรากฐานเดิมให้ได้มากที่สุด^{๑๒}

ประมวญ ดิคินสัน กล่าวไว้ในหนังสือคติชนชาวบ้าน การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา ตอนหนึ่งว่า คติชนชาวบ้านในด้านศาสนา เกิดมาจากความไม่รู้ในศาสตร์ต่างๆก่อให้เกิดปรัชญา ศาสนา ก่อเกิดการแสดงออกในด้านวัฒนธรรม และงานศิลปะ มนุษย์มีคุณสมบัติแห่งสมอง คือความมีสติ หรือเรียกว่า

^๙ พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกฤทธิโม, พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^{๑๑} จารุวรรณ ธรรมวัตร, นิทานกำพรว้า : ภาพสะท้อนชีวิตของผู้ด้อยโอกาสและชาติพันธุ์ในเขตอุษาคเนย์ตอนกลาง, (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗๑-๑๗๗.

^{๑๒} ชะวัชชัย กาติณรุ, สาระที่ถูกลมองข้ามทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๘.

Self- Awareness นั่นคือรู้ว่าตนเป็นอย่างไร ตนต้องการอะไร สติช่วยในการตัดสินใจได้เอง จึงเกิดมีศีลธรรมจรรยา ขึ้นในหมู่มนุษย์ มนุษย์มีศาสนา ก็เพื่อจะขัดเกลาให้มนุษย์มีศีลธรรมเห็นแก่หมู่คณะ ความรู้จักบังคับตนเองก่อเกิดสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ คนชาติไทยยึดเอาพระพุทธศาสนา มา ก่อนที่จะมีการบันทึกในประวัติศาสตร์ โดยเริ่มมาตั้งแต่สมัยอาณาจักร พุทธิน อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย ไกล่มาตามลำดับนั้นแสดงว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อชนชาติไทยส่งผลต่อวัฒนธรรม การแสดงออก ประเพณี และจิตใจ แก่ผู้นับถือพุทธศาสนา^{๑๓}

ลำดวน ศรีมณี ได้กล่าวถึงจริยธรรมไว้ใน จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก ตอนหนึ่งว่า เป็นวิชาที่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติ อันได้แก่ศีลธรรม จริยธรรมและกฎเกณฑ์ความถูกต้องหรือหลักธรรมคำสั่งสอนในทางศาสนาต่างๆ ดังนั้น สิ่งที่จะเป็นจริยธรรมได้ จะต้องมียึดประกอบหลายอย่าง แต่ที่สำคัญที่สุดคือต้องเป็นคำสอนของศาสนาด้วย เพราะผู้ที่นับถือศาสนาย่อมถือว่าเป็นคนดีของสังคม เพราะศีลธรรมของศาสนาต่างๆ มีมาตรการของความประพฤติดีเป็นสากล และสามารถทำให้บุคคล และสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข^{๑๔}

วศิน อินทสระ กล่าวไว้ในหนังสือพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับจริยศาสตร์และจริยธรรมว่ามีประโยชน์และความสำคัญอย่างไร ตอนหนึ่งว่า พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้นโดยได้แบ่งพุทธจริยศาสตร์ออกเป็นระดับต่างๆ ๓ ระดับคือ ระดับต้นได้แก่ ศีล ๕ และจริยธรรม ๑๐ ประการ ระดับกลาง ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ระดับสูงได้แก่ มรรค ๘^{๑๕}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกสร สว่างวงศ์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องนางผมหมอม ฉบับล้านนา อีสานและไทยลื้อ ทั้ง ๓ ฉบับ เนื้อเรื่องการดำเนินเรื่อง เหตุการณ์ และตัวละครต่างกันมากกับเรื่องจันทะหมุด แต่มีลักษณะร่วมกันคือ นางเอกของเรื่องมีผมหมอม เพราะการมีผมหมอนี้เองเป็นเหตุให้พระเอกของเรื่องต้องติดตามหาจนได้พบกัน และครองรักกันอย่างมีความสุข^{๑๖}

กุสุม ชัยวินิตย์ ได้ศึกษาเรื่อง ศาสนาชาวบ้านในวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน ผลการศึกษาพบว่า ศาสนาชาวบ้านในวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสานต่างมีอิทธิพลต่อกัน คือ ศาสนาชาวบ้านมีอิทธิพลในวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน ในด้านขนบการเขียนการวางโครงเรื่อง แนวคิด และ

^{๑๓} ประมวลู ติคคินสัน, คติชนชาวบ้าน การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐.

^{๑๔} ลำดวน ศรีมณี, จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^{๑๕} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑), หน้า ๓๕.

^{๑๖} เกสร สว่างวงศ์, “ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องนางผมหมอม ฉบับล้านนา อีสานและไทยลื้อ,” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๑), หน้า ๓๐.

พฤติกรรมตัวละคร ส่วนวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสานมีอิทธิพลต่อศาสนาชาวบ้านในด้านการเสริมความเชื่อ เผยแพร่ปรัชญา และสะท้อนความขัดแย้งและความกลมกลืน^{๑๗}

น้อมจิต อนุฤทธิ์ ได้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมเรื่องท้าวกำพร้าว : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ได้ศึกษาวรรณกรรมนิทานกำพร้าว ๑๐ เรื่อง คือกำพร้าวไก่อแก้ว กำพร้าวผีน้อย กำพร้าวซู้หุด กำพร้าวไก่อต่อ กำพร้าวฉลาด กำพร้าวหมากเขือ กำพร้าวทุกขะตะ กำพร้าวปาวตัว พระยาเจ้าเมืองกับกำพร้าว และกำพลอยผู้ชนะ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบวิเคราะห์วิจารณ์ ความมุ่งหมายในการศึกษามี ๒ ประการคือ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครกำพร้าว และเพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทาน^{๑๘}

ปรีชา อุยตระกูล และสุวัฒน์ ช่างเหล็ก ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวรรณคดีอีสานในเชิงจริยธรรม” การจำแนกจริยธรรมตามฐานะทางชนชั้นและสถานะภาพของบุคคลแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ จริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง จริยธรรมสำหรับคนทั่วไป จริยธรรมสำหรับผู้ชาย จริยธรรมสำหรับผู้หญิง ผลการศึกษาพบว่า ในวรรณคดีประเภทหลักคำสอนเนื้อหาจะกล่าวถึงสิ่งที่ควรประพฤติและไม่ควรประพฤติอย่างละเอียดตามฐานะ บทบาท และหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันในสังคม ส่วนวรรณคดีประเภทนิทาน จะมีจริยธรรมแทรกอยู่ในคำพูดของตัวละคร พฤติกรรมของตัวละคร ตลอดจนแก่นของเรื่อง แนวโน้มของจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน ส่วนใหญ่เน้นจริยธรรมในเรื่องการปฏิบัติตามฮีตครอง ความสามัคคี การพูด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลักธรรมของศาสนาพุทธ ความกตัญญู ความขยันในการทำมาหาเลี้ยงชีพ การครองเรือน ความอ่อนน้อมถ่อมตน^{๑๙}

พระมหาประหยัด ปณณาวโร (สุนนท์) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน” ผลการศึกษาพบว่า จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอนมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ จริยธรรมด้านจารีต และจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา หลักจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะเป็นคำสอนในเรื่อง บุญ-บาปการเวียนว่ายตายเกิด นรก สวรรค์ สีล ทาน พระศรีอริยเมตไตรย อบายมุข ความกตัญญู และกฎไตรลักษณ์ที่เป็นเรื่องอนิจจัง จริยธรรมด้านจารีตจะเน้นจริยธรรมของบุคคลในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ หลักธรรมเป็นเรื่องบุญกรรม วิธีการสอนจริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอนพบว่าลำกลอนมีวิธีสอนจริยธรรม ๖ วิธี คือ สอนอย่างตรงไปตรงมา สอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบสอน โดยการใช้โวหารเปรียบเทียบ สอนโดยอ้างสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อศรัทธา สอนโดยวิธีกล่าวประชดประชันและสอนโดยใช้ผญาภาษิต^{๒๐}

ยุพิน สุวรรณฤทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมลาวเรื่องไก่อแก้ว โดยศึกษาต้นฉบับที่จารลงในใบลานด้วยอักษรไทยน้อย ซึ่งได้มาจากนายเกิด มิ่งสงค์ ซึ่งอยู่ที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอ

^{๑๗} กุสุม ชัยวินิตย์, “ศาสนาชาวบ้านในวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน,” (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทยคดีศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๑), หน้า ๒๕.

^{๑๘} น้อมจิต อนุฤทธิ์, “วรรณกรรมเรื่องท้าวกำพร้าว : การศึกษาเชิงวิเคราะห์,” (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

^{๑๙} ปรีชา อุยตระกูล และสุวัฒน์ ช่างเหล็ก, “การศึกษาวรรณกรรมอีสานในเชิงจริยธรรม,” (สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ๒๕๒๗), หน้า ๕.

^{๒๐} พระมหาประหยัด ปณณาวโร (สุนนท์), “ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ก.

ดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีจำนวน ๔๒๔ ใบลาน เรื่องดังกล่าวมีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับเรื่องจันทะหมุด แต่เนื้อเรื่อง การดำเนินเรื่อง เหตุการณ์และตัวละครต่างกันมาก จะมีเฉพาะตัวเอกของเรื่องซึ่งเกิดมาเป็นท้าวกำพร้าต่ำต้อย แต่อาศัยความบากบั่นพยายามและการทำความดี จนประสบความสำเร็จในชีวิตและได้และได้ทำการศึกษาด้านอักษรและอักษรวิธีของอักษรไทยน้อยที่ใช้บันทึกวรรณกรรม และศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางวรรณกรรมในแง่เนื้อหา แนวคิดของเรื่องศิลปะการใช้ภาษาเชิงวรรณศิลป์ และศึกษาคคุณค่าด้านสังคม^{๒๑}

ศาสตราจารย์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี: ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงอีแซว” พบว่า เพลงอีแซวว่ามีเนื้อหา กล่าวถึงพระพุทธศาสนาที่มีทั้งบทเพลงที่สัมปยุตด้วยโลกียธรรม อันหมายถึงบทเพลงธรรมอันเป็นวิสัยของปุถุชนผู้ครองเรือนเป็นบทเพลงที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อการบรรลุดุธรรมแต่แฝงไปด้วยข้อปฏิบัติสำหรับปุถุชนให้ถูกต้องดังตามหลักศีลธรรม ส่งเสริมชีวิตให้เกิดความผาสุกแห่งตนและสังคม ส่วนการแสดงบทเพลงสัมปยุตด้วยโลกุตระธรรม หมายถึงการแสดงบทเพลงที่ประกอบด้วยธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติของพระอริยะอันเป็นพุทธจริยธรรมในขั้นสูงของพระอริยบุคคลผู้พัฒนาจิตใจ ความผูกพันระหว่างพุทธศาสนากับการสื่อแสดงดนตรีโดยมีการสอดแทรกหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านส่งผลต่อการสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้น ต่างฝ่ายต่างเอื้อต่อกันทั้งวัฒนธรรมประเพณีและพุทธศาสนา โดยวัฒนธรรมและประเพณีไม่ขัดต่อหลักธรรมในพุทธศาสนา แต่กลับส่งเสริมเกื้อกูลสู่เป้าหมายในการสร้างความสามัคคี ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสร้างความสุข ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน^{๒๒}

สรุป จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่มีอยู่เดิมพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยสามารถนำไปประกอบในเนื้อหาการศึกษาในประเด็นของวรรณกรรมและความสัมพันธ์ทางหลักพุทธธรรมที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาเรื่องการศึกษาหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุดนี้ไม่ได้ซ้ำซ้อนเรื่องกับผู้ทำงานวิจัยที่ผ่านมา

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทางด้านเอกสาร (Documentary research) และศึกษาวิจัยทางภาคสนามด้วย (Field Research) เพื่อให้งานวิจัยนี้ได้สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) อันได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฝ่ายเถรวาท ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ สารานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ ท่านผู้รู้ และรวมทั้งผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นต่อการวิจัย

^{๒๑} ยุพิน สุวรรณฤทธิ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ : วรรณกรรมลาวเรื่องไก่แก้ว”(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารีภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๙), หน้า ๒๕.

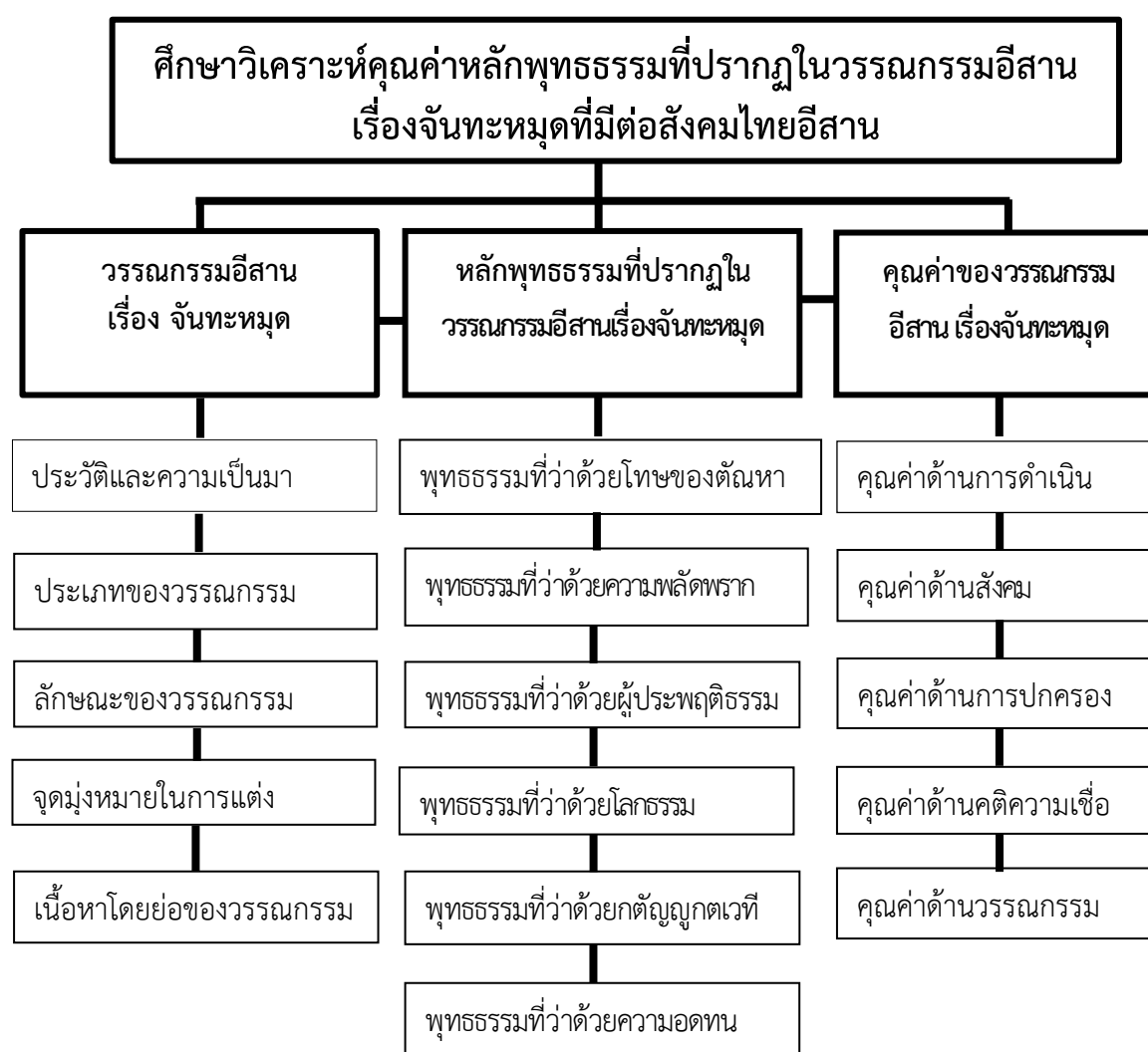
^{๒๒} ศาสตราจารย์, “วิเคราะห์หลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี: ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงอีแซว”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ก.

๑.๗.๓ การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๔ รูป กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านจำนวน ๘ คน กลุ่มนักวิชาการ จำนวน ๔ รูป/คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๖ คน

๑.๗.๔ ศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี เรียบเรียงและสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะนำเสนอฟผลการวิจัยโดยเชิงพรรณนาต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นผลงานการวิจัยต่อไป

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด และความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา

๑.๙.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด

๑.๙.๓ ทำให้ทราบถึงคุณค่าของวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสาน